

***O CRONICĂ A REVOLUȚIEI
DIN TIMIȘOARA
16—22 DECEMBRIE 1989***

**BROȘURA SE VINDE ÎN FOLOSUL MUZEULUI
BANATULUI ȘI AL ASOCIAȚIEI MUZEOGRAFILOR
DIN BANAT**

**MUZEUL BANATULUI TIMIȘOARA
ASOCIAȚIA MUZEOGRAFILOR
DIN BANAT**

**Tiraj II, ediția I
Aprilie 1990**

Încă din 3 ianuarie 1990, o dată cu redeschiderea Muzeului Banatului, a fost organizat un serviciu special de primire a obiectelor și de înregistrare în scris și pe bandă magnetică a mărturiilor privind revoluția timișoreană. Cum inițiativa a aparținut unui arheolog (Florin Medelet) care a anunțat-o prin intermediul presei, s-a aplicat în culegerea mărturiilor o metodologie obiectiv-științifică, apropiată de cea a consemnării mărturiilor arheologice. Unele fragmente sonore au fost înregistrate la Studioul de Radio Timișoara Liberă de către redactorul emisiunii „Azi în Timișoara, mâine în toată țara“, Mircea Munteanu. La realizarea acestor emisiuni radiodifuzate în prima jumătate a lunii ianuarie 1990, a participat și Florin Medelet.

La acțiunea de consemnare a mărturiilor, s-a asociat, începând din 7 ianuarie 1990 și prof. Mihai Ziman de la Muzeul Banatului care a mai fost ajutat de profesorii Vasile Dudaș, Elena Fundureanu, Monica Chicideanu, Mihaela Dragodan și Rodica Giurgiu. Autorii cronicii care au consemnat în scris marea majoritate a mărturiilor oame-nilor din Timișoara au excerptat analitic aproape 100 de mărturii. Din câte știm, astfel de mărturii mai sînt adunate, în Timișoara, de către istoricul Miodrag Milin care le face publice în revista timișoreană de literatură ORIZONT. Deși înregistrarea mărturiilor mai continuă, se constată, o dată cu trecerea zilelor o estompare a amintirilor, (confuzii de zile, omisiuni de mare întindere), care este firească și omenească. De aceea consemnările mărturiilor după data de 20 ianuarie 1990 le considerăm importante dar mai puțin relevante decît cele de dinainte de această dată pe care am stabilit-o arbitrar. Cit privește liderii revoluției prezenți în Balconul Operei și al Județenei de Partid ca și ofițerii și soldații, mărturiile lor le vor scrie ei înșiși atunci cînd și în felul în care vor găsi de cuviință.

1. ZILELE CE PRECED 16 DECEMBRIE 1989. (13—15.XII.1989)

În jurul bisericii reformate timișorene din piața numită de localnici „Maria“, credincioșii reformați demonstrează pașnic, cu lumînări în mâini, păzindu-l pe pastorul László Tökés care urma să fie evacuat. Zona este împînșită de ofițeri de interne în civil sau uniformă. Mărturiile oamenilor indică că participanții la aceste demonstrații pașnice,

de mică amploare dar permanente, aparțineau mai ales comunității religioase reformate maghiare (oprimată atât pe plan religios cât și pe plan național de regimul dictatorial). Este de presupus că organele de interne au înregistrat pe bandă videomagnetică demonstrațiile dar nu avem încă dovezi concrete în acest sens. Punctul de vedere oficial al dictaturii susținea că problema preotului Tökés nu e de competența sa ci e o problemă bisericească, internă și una judecătorească. Era punctul de vedere al unui ștruț ce-și ascundea capul în nisip.

(Pentru detalii, vezi M. Milin, în *Orizont*, 1 (1 190), Timișoara, 6.01.1990).

2. DE SÎMBĂTĂ, 16 DECEMBRIE 1989, ORELE 8,00 PÎNĂ DUMINICĂ, 17 DECEMBRIE, ORELE 7,00

Odată cu apropierea termenului limită de evacuare a pastorului, autoritățile locale încearcă să împrăștie mulțimea, din ce în ce mai compactă, adunată în grupuri în piața Maria. Sporește numărul ofițerilor de miliție și securitate. În jurul prinzului, primarul de atunci al orașului, Petre Moț, vine în casa lui Tökés asigurându-l că nu va fi evacuat și cerindu-i să liniștească lumea din stradă, (cca. 200—300 de persoane). Ies amîndoi la fereastra apartamentului parohial. În acest moment, aproximativ 50% din cei prezenți nu mai erau credincioși reformati unguri ci oameni ai Timișoarei, de toate vîrstele, profesiile și credințele, adunați spontan într-un act generos de solidaritate cu reformații și de expresie a dorinței lor de libertate și de democrație. Mulțimea nu are încredere în vorbe și cere asigurări scrise care — evident — nu le sînt date. Mulțimea rămîne pe loc, depășind în ceasurile ce vor urma bariere lingvistice, etnice, religioase sau de altă natură. Ţelul ei profund este ţelul tuturor oamenilor din România și timișoreni devin, din acest moment, exponenții dorințelor întregului popor.

Pe la 16,00—17,00 caracterul demonstrației se schimbă, manifestarea revoluționară începînd să prindă contur. Un grup de peste 400 de demonstranți, blochează două tramvaie în stația Maria. Cîțiva oameni, urcă pe ele. Printre cei urcați pe tramvaie s-a aflat și un student, Dorel V., precum și un alt tînăr, Sorin O. (*Luptătorul Bănăţean*, nr. 7, 28.12.1989, Timișoara). Se scandează : „Jos Ceaușescu !, Libertate !, Nu te dăm, nu plecăm !“. După mărturisirea preotului Tökés, (*Orizont*, nr. 1 (1 190), din 6.01.1990), peste 80% din cei prezenți erau români. Printre oameni foiau securiști îmbrăcați civil. Sînt primele elemente de organizare și se lansează deja apelul „Fără violență !“

— 18,30—19,00 : Coloana de demonstranți de cîteva sute de oameni, se îndreaptă pe splaiul Tudor Vladimirescu, spre cartierul stu-

dențesc pentru a se alia cu studenții. Fiind sfârșit de săptămână și de semestru, mulți studenți erau plecați din Timișoara, dar prezența lor în revoluție este o realitate.

— 19,00—20,00 : Casa pastorului este păzită de un grup de credincioși format din tineri și bătrâni, femei și copii. Trotuarul din fața casei este blocat de civili neînarmați care dirijează circulația pe partea cealaltă. Preotul iese la fereastră și cere ca cetățenii să plece în liniște.

— 20,00—21,30 : Dinspre podul Maria, de peste canalul Bega, vin spre casa Tökés, aproximativ 2 000 de manifestanți, scandînd : „Vin studenții“, „Libertate“, „România Liberă !“, „Jos Ceaușescu !“ „Vrem democrație !“ „Nu plecăm, nu te dăm !“. În fruntea mulțimii se remarcă un tînăr brunet, slab, înalt, cu cămașa descheiată la piept. Se cîntă *Hora Unirii* și *Deșteaptă-te Române*. Această coloană cuprindea în ea și oameni care fuseseră la fostul Comitet Județean de Partid unde se luptaseră cu trupe antiteroriste ale securității și miliției. La orele 20,30, dinspre podul Maria apar cca. 150 de ofițeri și subofițeri de miliție, în uniformă și aproximativ 40 de securiști civili. Unii dintre ei erau înarmați cu răngi. Mulțimea era cu mîinile goale și îi hui-duia. Se scandau lozincile amintite dar și : „Ceaușescu pică, nu ne este frică“. Puțin mai tîrziu, dinspre piața numită de timișoreni, Küttl, (Ștefan Furtună), apare o mașină de pompieri cu tun de apă care împrășca în mulțime silind-o să se retragă pentru moment. Mulțimea se organizează, formînd lanțuri vii de oameni. În primele rînduri sînt copii și adolescenți. Între orele 21,00 și 22,00, dinspre podul Maria apar trupe antiteroriste ale securității în uniforme albastre, cu scuturi, căști de plastic cu vizieră, bastoane și bîte. Mulțimea neînarmată înfruntă trupa opresoare condusă de un om scund care cerea printr-un megafon de mîna ca lumea să se împrăștie. Din mulțime se aude un strigăt : „Pe ei că le e frică !“ și mulțimea înaintează iar antiteroriștii fug pînă în dreptul Direcției Regionale C.F.R. Trupele de intervenție se regrupează și atacă. Mulțimea aruncă cu pietre, sticle goale și se înarmează cu crengi rupte din pomi, și cu scînduri de la bănci. În trupele opresoare se aruncă și de la ferestrele caselor cu etaj, cu sticle și borcane. Se încing bătăi, se fac numeroase arestări. În același timp, un grup de manifestanți atacă dinspre Splaiul Tudor Vladimirescu (Parcul Alpinet), deși o mașină de pompieri îi împrășcă cu praf antiincendiar. Se aprind mașini, se sparg geamuri. Străzile lăturalnice sînt blocate de securiști. Alarma de la Cooperativa de Credit sună. (M. Milin, *Orizont*, 2 (1 191) din 12.01.1990). Pe podul Maria apare o mașină ARO, blindată. Concomitent, manifestanții se confruntă cu trupele de in-terne la extremitatea de la Piața Küttl, a cîmpului de luptă. Se aruncă

cu petarde fumigene și gaze lacrimogene. Se pare că unii milițieni erau înarmați cu bastoane cu descărcări electrice.

— 22,30—4,00 : După orele 22,30, piața Maria este blocată din toate părțile de către trupele securității. Pe podul Maria, manifestații încearcă să pătrundă dar sînt opriți. Opresorii au și cîini de luptă. Persoanele individuale pot trece, spre dimineață, dar numai după ce sînt legitimate. Între opresorii apar persoane îmbrăcate în uniforme kaki, fără însemne militare, mai bătrîni de 30 de ani. Spre ora 4,00, locuința preotului Tókés și Biserica Reformată din aceeași clădire, sînt devastate de vreo 30 de securiști care îl arestează și îl bat în Biserică, după propria sa mărturisire.

CAMINELE STUDENȚEȘTI, (orele 19,30—20,00)

Coloana de manifestați, plecată de la Maria, ajunge în zona căminelor studențești, oprind pe bulevardul Pârvan mașinile și firobuzele chemînd călătorii să li se alătore. Au fost distruse lozincile stradale ale dictaturii. Se scanda : „Jos Ceaușescu !“, „Jos Partidul Comunist !“, „Jos dictatura !“, „Acum sau niciodată !“, „Studenți, veniți cu noi !“, „Libertate !“, „Azi în Timișoara, mîine în toată țara !“. Din căminele studențești, relativ goale, supravegheate de cadre didactice și de securiști, coboară un număr redus de studenți. Ușile căminelor erau încuiate. În zonă, demonstrații se unesc cu un grup venit dinspre strada Cluj. Dintr-un firobuz (troleibuz) oprit, sînt coborîți trei ofițeri și obligați să scandeze lozincile mulțimii. M. Milin, în *Orizont* nr. 3 (1 192) din 19.01.1990, relatează că în jurul orelor 20,00, o mulțime de 5 000 de oameni se îndreaptă spre podul Michelangelo. Cîțiva studenți urcați într-un pom încercau să organizeze oamenii în coloană. Pe pod apar trei camioane cu trupe de intervenție. Mulțimea înaintează. Opresorii o iau la fugă, se urcă în camioane și dispar în direcția sălii Olimpia. Mulțimea se îndreaptă spre sediul fostului Comitet județean de partid.

FOSTUL SEDIU AL COMITETULUI JUDEȚEAN P.C.R., (orele 20,30—21,30)

Mulțimea blochează tramvaie în zona hotelului Continental și se îndreaptă spre sediu. Două tunuri de apă acționează dar, sub năvala mulțimii, unul din ele fuge iar celălalt este devastat. Locotenentul din mașină plîngea și mulțimea îl lasă să plece. Salariații Consiliului Popular Județean, milițienii și soldații de pază, fug. Clădirea este în întuneric și coloana de demonstrați care dorea un dialog cu autoritățile, nu are cu cine vorbi. Se sparg geamuri la parterul clădirii, se rupe

stema și steagul partidului comunist. Se sparge vitrina librăriei Facla și „operele“ dictatorului și dictatoarei Ceaușescu sînt scoase afară și li se dă foc. Către orele 21,30, apar trupe de interne în uniforme albastre cu căști și scuturi albe, înarmate cu bîte care încep să lovească în oameni. Aceste trupe au venit dinspre podul Decebal cu un autobuz și au folosit gaze lacrimogene (M. Milin, Orizont, 3 (1 192) din 19.01. 1990). Înfruntarea durează cîteva minute bune. Mulțimea însă, nu cedează. Securiști în civil smulg din mulțime oameni pe care-i arestează maltratîndu-i cu brutalitate în spatele județenei de partid. În această luptă, demonstrații lansează lozinca „Fără violență“. Lumea se retrage — o parte luînd-o spre Operă și apoi spre piața Maria, iar cealaltă, spre podul Michelangelo și cartierul studentesc. Contradicția de oră între lupta de la Maria și cea de la județena de partid, este explicabilă și scuzabilă : nimeni nu se uita la ceas ; orele sînt approximate subiectiv.

FABRICA DE ÎNCĂLTĂMINTE „BANATUL“, ÎNTREPRINDERILE DIN CALEA BUZIAȘULUI ȘI CALEA GIROCULUI, (orele 22,00—23,30)

Partea de demonstrații care s-a retras de la județena de partid spre podul Michelangelo, hotărăște să meargă la fabrica „Banatul“ și la alte fabrici din Calea Buziașului ca să-i cheme pe muncitorii din schimbul II la demonstrație. La fabrica Banatul apare o mașină de pompieri cu tun de apă care este devastată de mulțime. Pe întreg traseul sînt distruse lozincile închinat lui Ceaușescu. Muncitorii sînt blocați în fabrică. Coloana înaintează pînă la fabrica Electrotimiș de unde — o parte — ajung la căminele studentești, pe lîngă Spitalul Județean, iar o altă parte trec pe strada Lidia, prin Cartierul Soarelui și pe Calea Girocului. Toată zona este dens locuită de muncitori. Coloana de pe Calea Girocului avea în rîndurile sale, cînd a ajuns la strada Cluj, aproximativ 1 000 de oameni. Un alt grup de manifestați, pătrundea în zona căminelor studentești pe la sala Olimpia. Tot acest traseu de mai mulți kilometri a fost străbătut pașnic, fără să se distrugă nimic în afara pancartelor de propagandă, scandîndu-se lozinci împotriva dictaturii și apeluri de ridicare a oamenilor la luptă.

Între căminele studentești, în apropierea sediului de miliție de sector, a cărei firmă a fost spartă și căminul nr. 19, coloanele venite din Calea Girocului ca și cei veniți din piața Maria încep să se organizeze. Pe un transformator electric se urcă un tînăr bărbos și răgușit care propune alegerea unui comitet format din cinci membri care i se alătură. Mulțimea se hotărăște să meargă la catedrală unde să fie invitat mitropolitul Banatului, Nicolae Cornean, prin intermediul că-

ruia să se poarte un dialog cu autoritățile. Mitropolitul lipsea din țară și, ca de obicei, după orele 19,00, porțile Catedralei erau închise pentru protejarea valorilor de artă ale sfântului lăcaș. Plecând dintre cămine spre bulevardul Pârvan, mulțimea de cca 3 000 de oameni este oprită de două tunuri de apă, care apoi se retrag. Unul dintre acestea este împiedicat să circule de un firobuz care blochează strada. Spre Catedrală, manifestații au mers, atît pe bulevardul Vasile Pârvan cît și pe la Operă, peste podul Michelangelo. Primăria din apropierea Catedralei Ortodoxe Române, era blocată de cordoane de trupe de intervenție cu scuturi încă de la orele 22,00.

CATEDRALA ORTODOXĂ ROMÂNĂ DIN CENTRUL ORAȘULUI, (orele 23,30—24,00)

Autoritățile se aflau în Primăria orașului. Spre orele 23,00, auzind că vin coloanele de demonstrați, au stins luminile și au fugit, lăsînd clădirea goală. Plutea în ea un iz de corupție și mită. Între manifestați și cordoanele de intervenție cu scuturi au loc altercații verbale. Manifestații strigă : „Jos Ceaușescu !, Jos Dictatorul !, Libertate !, Armata e cu noi ! Fără violență !“. Se cîntă „Deșteaptă-te Române“. În fața cordonului de militari se dansează „Hora Unirii“ — superb simbol al bărbăției și al identității poporului român ale cărei versuri inițiale ca și ale imnului „Deșteaptă-te Române“, s-au plămădit în fierbintele creuzet al sufletului românilor din Transilvania în secolul al XIX-lea. Cum catedrala este închisă și nu vine nimeni, același tînăr bărbos și răgușit care vorbise între căminele studentești, îndeamnă mulțimea să colinde cartierele nordice ale orașului, (Circumvalațiunii, Calea Lipovei, Calea Torontalului și Calea Aradului), pentru a-i ridica pe toți timișorenii la luptă. Coloana o ia pe lîngă vechea clădire a facultății de electrotehnică (fostul liceu piarist), spre fosta facultate de construcții și arhitectură.

ZONA CIRCUMVALAȚIUNII ȘI PIAȚA DACIA, (orele 24,00—3,00)

La viaductul de sub calea ferată de lîngă fosta facultate de construcții, mulțimea se oprește ca să distrugă enormele lozinci ceaușiste, sudate de viaduct. Prin mulțime trece în forță o mașină Dacia, albă, care accidentează un om și fuge. Pe bulevardul Circumvalațiunii, sînt distruse lozincile, se sparge firma Miliției de circulație și se distruge camera de luat vederi de la colțul Liceului industrial nr. 1.

La intersecția Bulevardului Circumvalațiunii cu strada Gh. Lazăr, trecerea coloanei este blocată de trei camioane militare cu farurile aprinse și de o unitate de soldați. Mulțimea trece printre ei, pe

strada Gh. Lazăr, fără ca să fie oprită. Unii participanți și observatori din blocuri, estimează mulțimea la câteva mii de oameni. De pe strada Gh. Lazăr, pe lângă florărie, mulțimea se îndreaptă spre piața Dacia. Aici, din mulțime, în bezna nopții, apar alți lideri ai momentului. Un om se suie pe o mașină și îndeamnă lumea să meargă mai departe, în cartierele din Calea Torontalului. În drum spre această zonă, în apropiere de Dacia-Service, manifestații sînt întîmpinați de trupele anti-terroriste înarmate cu arme cu baionetă, scuturi și căști. Se pare că este vorba de un contingent ce trebuia lăsat la vatră a cărui eliberare a fost amînată de manifestațiile de la Timișoara. Are loc o adevărată bătălie în care se folosesc paturile de armă și baionetele. Mulțimea aruncă cu pietre și se înarmează cu crengi și bucăți de lemn. Apar transportoare blindate și patrulă cu ciini care procedează la arestări brutale, pînă spre orele 4,00 dimineața. O parte din mulțime revine în centrul orașului.

PIAȚA „700” ȘI PARCAREA HOTELULUI TIMIȘOARA, (orele 3,00—4,00)

Între Spitalul militar și cel dermato-veneric se afla un cordon de militari, fără însemne de armă. În fața lor, era mulțimea adunată. O parte din timișoreni au încercat să pătrundă spre piața Operei, pe lângă hotelul Timișoara. În parcare din fața hotelului, sînt arestați mulți oameni și bătuți cu sălbăticie. Totodată, trupele de interne înaintează pe străzile Brediceanu și 16 Februarie, însoțite de trei mașini ARO ale miliției și de două microbuze-dubă. Trupele sînt conduse de un sub-ofițer fără chipiu care avea în mînă un baston pe care-l folosea. Sînt arestați mulți oameni care sînt maltratați. După trupe, cîțiva ofițeri de miliție controlau cotloanele dintre case. Sînt arestați oameni adăpostii în casele scărilor de la blocuri.

În noaptea de sîmbătă spre duminică, toate ieșirile din oraș erau blocate și se făcea legitimarea oricărei mașini. Spre Arad, la limita județului Timiș, se făcea de asemenea un control iar la intrarea în orașul Arad era un alt control. Toate evenimentele din noaptea amintită s-au petrecut practic în beznă, orașul — primul oraș cu iluminat public electric pe străzi din Europa (1884), fiind de 10 ani foarte slab iluminat. Din mărturiile celor arestați în acea zi de sîmbătă și în următoarele, mulți au fost transportați la sediul miliției și securității județene unde au fost torturați și anchetați. Ulterior o parte din ei au fost mutați în închisoarea orașului unde, unii au fost din nou anchetați sub tortură iar alții, numai anchetați. Apar la miliție și în închisoare personaje care-și maschează fața cu fulare și care identifică manifestații din primele rinduri ale demonstranților. Sub presiunea mulțimii,

miercuri, 20 decembrie, 1989, seara și noaptea cei din închisoarea de pe strada Popa Șapcă și din beciurile miliției, cu excepția celor care nu s-au mai întors de la anchetă, sînt urcați în mașini și sînt eliberați în diferite puncte ale orașului. Unii dintre ei sînt „sfătuiți“ să stea acasă — altminteri îi va împușca armata. În realitate, de marți, 19.XII. 1989 orele 24,00, în orașul Timișoara nu s-a tras pînă la atacul teroriștilor de vineri, 22.XII.1989, orele 23,20.

3. DUMINICĂ, 17 DECEMBRIE 1989, ORELE 7,00 — LUNI, 18 DECEMBRIE 1989, ORELE 7,00

În dimineața zilei de duminică, Timișoara arăta ca un oraș asediat și devastat. Se înlocuiau geamurile de la vitrinele sparte, din cartierul Josefîn și din Bulevardul Dîmbovița ca și din alte puncte ale orașului. Timișorenii, alarmați și îngrijorați, și-au colindat orașul, ocolind barajele armate întărite cu blindate, comentînd, în grupuri, situația. Niciodată parcă nu a fost atît de aglomerată zona centrală a orașului de 400 000 de locuitori. Am numit această duminică „Ziua celor opt bătălii ale timișorenilor cu dictatura“.

PIAȚA MARIA, (orele 9,00—17,00)

În fața bisericii reformate se afla un cordon ce se întindea pe o lungă porțiune de stradă și pe două treimi din lățimea acesteia. Mulțimea trecea pe cealaltă parte și huiduia oamenii îmbrăcați în uniforme albastre de securitate. Este semnalată prezența autoblindatelor, a cîinilor de luptă, a oamenilor de vîrstă incertă îmbrăcați în uniforme de soldați, a milițienilor și a securiștilor în civil. În spatele acestui cordon a defilat o companie de militari ai armatei regulate cu drapelul de luptă al unității, avînd în frunte fanfara care cînta marșuri. Această formație a trecut podul de la Maria spre centru, printre cele cîteva zeci de manifestanți care se aflau pe pod, fiind urmată imediat de o mulțime tot mai mare de oameni. Către prînz, fanfara și unitatea militară cu drapel au ieșit din piața Operei printre Operă și hotelul Timișoara, retrăgîndu-se la garnizoană. Mulțimea s-a constituit într-o adunare populară spontană în fața Operei. Concomitent, cu această prezentare a drapelului unei unități militare, au mai fost prezentate și alte drapele însoțite de formații militare în alte zone din oraș.

BĂTALIA DE LA JUDEȚEANĂ DE PARTID, (orele 12,30—13,30)

Mulțimea din fața Operei se hotărăște să se îndrepte spre județeană de partid pentru a dialoga cu autoritățile. După ce dă un ocol spre cartierul studenților, pe podul Michelangelo, coloanele se reînesc

în zona hotelului Continental. În zona cartierului studențesc, pe chioșcul alimentar de lângă podul Michelangelo se urcă câțiva tineri care scandează lozinci. Sînt cîteva mii de oameni care blochează circulația pe pod și în zona liceului de muzică Ion Vidu. Se cîntă „Hora Unirii“ și „Deșteaptă-te române“. Încercarea a două mașini de pompieri să se opună mulțimii de pe pod, eșuează. Se menționează cel puțin un cămin din care studenții au refuzat să iasă la manifestație. La hotelul Continental se scandează „*Armata e cu noi !, Noi sîntem poporul !. Pe cine apărați ? Jos Ceaușescu, Jos dictatura, Vrem libertate, Vrem pămînt, Vrem mîncare la copii, Vrem arestații, Azi în Timișoara, mîine-n toată țara ! Vrem alegeri libere !*“. Au fost oprite tramvaiele. Spre județeană, bulevardul era blocat de mai multe șiruri de militari cu scuturi și căști, avînd în spate, două tunuri de apă, o mașină de pompieri și două camioane de transportat trupe. Sub presiunea mulțimii, trupele se retrag spre sediul partidului comunist și intră în acțiune mașinile de stropit cu apă. După scurtă vreme sînt cucerite de mulțime. Un tun de apă fuge. Camioanele militare sînt puse de-a curmezișul bulevardului Victoria — unde alte trupe păzeau cele două vile ale dictatorului — și aprinse. Militarii fug și mulțimea se află victorioasă în fața județenei de partid.

Cei din clădire fug, sărind pe ferestrele din spate și peste cele două garduri înalte ale curții. Se scandează cîteva minute „*Libertate !, Fără violență !, Români veniți cu noi ! Jos Ceaușescu ! Ieșiți afară și stați de vorbă cu noi !*“. Se sparg ferestrele județenei, se pătrunde în clădire, spărgîndu-se ușile. Sînt scoase în stradă portretele lui Ceaușescu — dintre care unul gigantic — și călcate în picioare. Se dă foc steagului partidului comunist iar la balconul de la etajul I, apare o tinără fluturînd tricolorul de pe care stema fusese decupată. La parterul clădirii se declanșează incendii. Se devastează parterul, bufetul de la subsol și holurile de la etaj. În fruntea oamenilor, ca pretutindenii, sînt tinerii și adolescenții. În holul județenei au fost cîteva ofițeri superiori de armată care nu au intervenit la intrarea manifestanților și cîteva oameni îmbrăcați în uniforme de gărzi patriotice dintre care unii au fost dezbrăcați, bătuți și aruncați afară. Cam la un sfert de oră după pătrunderea în județeană, apar trupele securității care lovesc în oameni cu armele cu baionetă, fugărindu-i după ce i-au încercuit. Intervenționiștii foloseau și cozi de lopată. Mulțimea s-a retras, o parte înspre podul Decebal și băile Neptun, pe pod, tinerii, aruncînd cu sticle, bătîndu-se cu trupele. Apar blindatele și unii tineri se cațără pe ele. O altă parte a mulțimii se retrage luptînd spre Continental, fugăriți de blindate și de trupe. Zona județenei de

partid este blocată de trupe din toate părțile. Mulți oameni sînt arestați și maltratați în plină stradă. Manifestanții, aruncă cu pietre și sticle în trupele de intervenție.

BĂTĂLIA DIN ZONA PIETEI TRAIAN, (ORELE 14,00—15,00)

Cei ce s-au retras spre zona cartierului Fabric, s-au luptat între cinematograful Parc și piața Traian, cu tancuri și blindate. Oamenii neînarmați aruncau cu pietre în tancuri, le spărgeau farurile, încercau să blocheze cu obiecte metalice șenilele. Au spart cu tirnăcoape rezervorului de motorină al unui tanc. Vreme de o oră se încearcă ridicarea unor baricade. Tinerii încearcă să astupe țevile de eșapament ale blindatelor cu cirpe. Blindatele calcă oameni și sînt cazuri cînd urmăresc copii de 14—16 ani pe străzi. Tancurile se retrag spre Băile Neptun, motorina scursă se aprinde în direcția brutăriei. Pe cer, de cîteva ore timișorenii erau urmăriți de elicoptere. Este prima înfruntare a unor oameni cu mîinile goale cu blindatele intrate în oraș. Un fel de prolog al bătăliei ce va avea loc, cîteva ore mai tîrziu, în Călea Girocului. Nu putem stabili cine au fost în autoblindate, și le-au mînuit atunci cînd s-a tras din ele.

BĂTĂLIA DIN PIAȚA VASILE ROAITĂ (Orele 14,30—16,30)

Manifestanții, împinși de trupele opresoare, întărite cu blindate și tancuri, se retrag încet-încet, prin Piața Vasile Roaită, spre Piața Libertății, luptîndu-se cu atacatorii. În dreptul magazinului universal Bega, se răstoarnă mai multe mașini pentru baricade. O altă baricadă se ridică pe strada 9 Mai, în dreptul cofetăriei Macul Roșu, din colțul Pieței Libertății. Se folosește mobilă din cofetărie și o tonetă de librărie stradală și i se dă foc în speranța că se vor aprinde blindatele dacă vor trece prin flăcări. În piața Vasile Roaită se folosesc primele sticle incendiare. Oamenii se urcă pe tancuri și încearcă să le astupe vizoarele cu hainc. Se sparg geamurile magazinelor. Toate străzile lăturalnice sînt blocate. La magazinul Sanitas de pe strada Ceahlău exista pericolul explodării a circa 40 de butelii de aragaz care nu erau integral goale.

BĂTĂLIA DIN PIAȚA LIBERTĂȚII. (ORELE 16,00—17,30)

Mulțimea ajunsă în Piața Libertății, se luptă în continuare cu blindatele. Se răstoarnă și se aprinde o mașină Dacia albastră lîngă restaurantul Banloc. Se sparg geamurile clădirilor, se dă foc cabinei de dispecerat a întreprinderii de transporturi locale din centrul pieței. Este spart magazinul de Consignație. După o informație publicată (Traian Pop Traian, în ziarul Timișoara, I, 2 din 24.01.1990), doi ci-

vili bine îmbrăcați aruncă cu sticle incendiare în clădirea garnizoanei și deschid focul cu arme încărcate cu gloanțe explozive împotriva civililor și a soldaților din armata regulată. Cad sub gloanțe doi civili și patru militari. Se înregistrează răniți și alți morți. Alți participanți afirmă că, inițial, s-au folosit gloanțe oarbe și de cauciuc iar, ulterior, gloanțe adevărate. Considerăm că este de competența organelor de anchetă legal constituite în noua republică România, să stabilească numărul victimelor în toată înfruntarea ce a avut loc la Ti-mișoara vreme de mai bine de o săptămână. Mulțimea din Piața Libertății se retrage spre Operă, Piața Unirii și Piața „700“.

În dreptul Pieței „700“, zăcea un om împușcat pe linia de tramvai.

BĂTALIA DIN CENTRUL ORAȘULUI, (ORELE 17,00—21,00)

S-a desfășurat în mai multe etape și-n mai multe puncte, cuprinzînd : spațiul dintre Operă, Catedrală, podurile Mihai Viteazul și Maria și străzile adiacente porțiunii de bulevard numită, de localnici, „Corso“. Mulțimea de demonstranți se adună în jurul Catedralei ortodoxe. Se sparg vitrinele magazinelor și majoritatea martorilor, atît din centru cît și din alte cartiere, socotesc că acestea au fost acte de provocare înfăptuite în tot orașul ca să se justifice reprimarea brutală a manifestațiilor. Din Librăria Mihai Eminescu sînt scoase „operele“ lui Ceaușescu și arse. Se dă foc magazinului de jucării, parfumeriei, magazinului de blănuri de lux și magazinului de confecții. Ca și în alte locuri din oraș, manifestații au ajutat pompierii să stingă incendiile. Unele magazine sînt jefuite de indivizi suspecti. Manifestanții scandau : „*Fără violență !, Armata e cu noi !, Jos Ceaușescu !*“. Pe la orele 17,30, mulțimea se confruntă pașnic cu cordoanele de trupe ce păzeau primăria unde era și sediul organizației municipale de partid. Aceste cordoane erau întărite cu blindate și mașini militare. Pe treptele Catedralei sînt aproximativ 100 de oameni și un preot. Două fete împart luminări cumpărate de la Catedrală. Se flutură drapele naționale fără stemă. Mulțimea, înfruntînd cordoanele militare, este amenințată cu comanda : „*Încărcați arm' baionet !*“, dar nu se trage. Unii militari din cordon, plîngeau.

În întinericul ce se lăsa, o parte din manifestații s-a îndreptat spre podul Mihai Viteazul, pentru a ajunge în cartierul studentesc. În fruntea acestora se afla un tînăr cu grai ardelenesc, fluturînd un steag tricolor curat. În mulțimea rămasă în centru a început să se tragă din blindate, iar în zona Operei și a bulevardului Republicii, sînt împușcați mai mulți oameni de către civili înarmați — de fapt ofițeri de interne. Pe un turn al Catedralei, flutură tricolorul. Ia foc magazinul de mobilă de pe Bulevardul Republicii și oamenii se reped

să scoată mobila afară pentru a nu se întinde incendiul. În apropiere, un civil înarmat, soma un grup de tineri să plece. A tras în sus, apoi în plin, lovind un om în cap, la colțul magazinului de mobilă. Un tânăr își desface cămașa de pe piept și strigă : „*Hai, trageți !*“. Se întoarce și pleacă spre Hotelul Banatul. Este împușcat pe la spate, în picior.

Mulțimea dinspre Catedrală asupra căreia se trăgea, s-a refugiat în parcuri. Multe gloanțe erau trase de-asupra mulțimii, în aer, pentru a-i intimida.

Coloana care a plecat spre cartierul studentesc, pe Bulevardul Vasile Pârvan, au spart lăcățele de pe ușile căminelor, scoțind studenții în stradă. Între orele 18 și 19, se constituie, în cartierul studenților, o mulțime compactă. O parte din ea a încercat să pătrundă din nou spre județeană partidului pe bulevardul Lenin și a fost oprită de tancuri și focuri de armă, ducându-se apoi, spre Operă. O altă parte, a încercat să pătrundă spre județeană de partid, pe lângă Parcul Tineretului spre podul Decebal. În sfârșit, cea mai mare parte din demonstranți, s-au întors pe bulevardul Pârvan și peste podul Mihai Viteazul cu intenția de a reveni la Catedrală. Erau câteva mii. Aproape de dispeceratul pentru taximetre, s-a tras asupra lor din parcul din spatele Catedralei și de pe străzi, fără somație. Lângă Svetlana P. și Ion B., se prăbușește cite o femeie omorită. Se opresc mașini particulare, pentru a transporta răniții la spitale. Mulțimea se refugiază în parcul Catedralei și dincolo de pod. Apar autoblindatele care trag din nou. Până după orele 21, în centru se trage.

BĂTĂLIA DE LA BAILE NEPTUN, (ORELE 19—20)

Grupul de manifestanți care au încercat să pătrundă pe bulevardul Pârvan, spre județeană de partid, pe lângă Parcul Tineretului, a fost întâmpinat, în întuneric cu rafale de armă trase dinspre podul Decebal. Se înregistrează răniți și morți. În brațele lui Doru T., elev în clasa a VIII-a, moare un copil de 10 ani. Mașinile Salvării nu sînt lăsate să se apropie. Mulțimea oprește mașini particulare care transportă victimele și în portbagaj și pe capotă. Mulțimea se retrage.

BĂTĂLIA DE PE CALEA GIROCULUI (ORELE 16,30—3,00)

În după-amiaza zilei, au trecut pe Calea Girocului, spre ora, 10 tancuri. Din cauza unor lucrări de termoficare, întregul trafic, la intrarea în oraș, era deviat pe străzile Albac și Lidia după care se re-
intra în Calea Girocului, la capul liniei de firobuz nr. 15. La trecerea acestor tancuri, pe strada Albac, a fost strivită o mașină Dacia par-

ticulară căreia, în aceeași noapte, i s-a dat foc. Mulțimea din acest mare cartier muncitoresc era agitată. Din inițiativa unor muncitori printre care și Ștefan C., Calea Girocului a fost blocată cu un troleibuz pus de-a curmezișul, atunci când s-a auzit, venind din afara orașului, un alt grup de tancuri. Acesta era compus din șase monștri de oțel. Tancurile s-au oprit, blocate de firobuz, în zona dintre poșta cartierului și intersecția străzii Lidia cu Calea Girocului. Tinerii muncitori au blocat retragerea tancurilor cu alt firobuz pus de-a curmezișul spre strada Lidia și cu alte mașini. Sub amenințarea incendierii, tanchiștii au părăsit tancurile. Unii dintre ei au fost loviți de mulțime, dar apoi au fost pansați, chiar duși în apartamente pentru îngrijiri, și reținuși la unitate ca să comunice că prin Calea Girocului nu se trece. Tancurile au rămas în stăpînirea oamenilor care le-au cucerit, fără arme, doar cu rânji și bolovani. Au fost rupte cabluri electrice, sparte faruri și rezervoare de motorină. Nu li s-a dat foc pentru ca să nu explodeze muniția din ele, mulți oameni socotind că sînt averea poporului și că rămîn necesare apărării țării. Către orele 21, atît dinspre intrarea în oraș, cît și dinspre intersecția Căii Girocului cu bul. Ștefan Plăvăț, s-a declanșat acțiunea trupelor de interne pentru preluarea tancurilor. S-a tras în aer și cum mulțimea nu s-a retras, s-a tras în plin cu arme automate și cu armamentul de pe transportoare blindate. S-a tras asupra ferestrelor blocurilor, balconelor și pe scările acestora. Au murit oameni, au fost răniți oameni. Unii zăceau în plină stradă și nu se permitea ridicarea lor, rafalele de arme automate țintuind oamenii la adăpostul clădirilor. După orele 24, opresorii ocupaseră Calea Girocului, dar focurile de armă au continuat pînă spre orele 3,00. Tancurile au fost evacuate și zona a fost curățată de resturile vehiculelor distruse.

BĂTALIA DIN CALEA BUZIAȘULUI, (orele 20,00—4,00)

Cartierul muncitoresc de lângă fabrica Electrotimiș s-a ridicat la luptă. S-au spart magazinele din zonă. S-a dat foc tutungeriei unde, în vitrină, tronau publicații cu portretul „oficial” al dictatorului Ceaușescu. S-a hotărît baricadarea Căii Buziașului pentru ca să nu poată intra, pe acolo, tancuri și blindate în oraș. Se pregătesc sticle incendiare luîndu-se benzină de la mașinile particulare ce treceau. Este oprită o mașină de pompieri ce venea dinspre Buziaș și i se dă foc. Dinspre Calea Girocului se aud rafalele de arme. Apare un microbuz alb din care se trage asupra mulțimii pe la orele 2,00. După o jumătate de oră, microbuzul reapare dinspre strada Lidia și din el au coborît aproximativ 10 civili înarmați cu pistoale care ocupă sensul gira-

toriu și apoi, urmați de microbuz s-au apropiat în tăcere cu armele în mâini de mulțimea de lângă baricada din zona magazinului alimentar. Când au ajuns la cca 25 m de oameni, au reurcat în mașină și au fugit. Spre orele 3,00, din întuneric, de pe străzile laterale, din zona A.E.M și Electrotimiș, se trage în mulțimea care se adăpostește între blocuri. Pe la orele 3,30, apar două tancuri cu farurile stinse. Acestea trec prin baricadă îndreptându-se spre Buziaș fără să tragă. Mulțimea a aruncat cu sticle incendiare în tancuri dar fără succes. Se înregistrează răniți în cartier.

Alte focare de luptă în oraș, de mai mică intensitate, sînt semnalate în Calea Aradului și a Lipovei, unde demonstranții au fost opriți să ajungă la Institutul Agronomic la intersecția bulevardului Circumvalațiunii cu str. Gh. Lazăr — unde, pe la orele 19,00, s-a tras în aer, deasupra demonstranților, din transportoare blindate, în Piața Mărăști, — unde mulțimea era blocată de un cordon de militari —, lângă Poligrafie, lângă Liceul Industrial nr. 1, lângă complexul alimentar din Blașcovici, în Piața Unirii, — unde este arsă tutungeria și încă un magazin —, și în bulevardul Dîmbovița.

Pe strada Gh. Lazăr, accesul spre centru era blocat de o unitate militară pe la orele 21—22. Mulțimea s-a apropiat scandînd lozinci. Ofițerul din armata română care comanda trupa, i-a somat să se oprească, pentru că altfel va fi obligat prin ordinele primite, să tragă. Când mulțimea s-a apropiat și mai mult, scandînd lozinci, ofițerul a comandat trupei să urce în camion și a părăsit locul în aplauzele oamenilor care strigau : „*Trăiască armata română !*“.

Încă din această a doua zi a holocaustului timișorean este evident faptul că în foarte mare măsură, armata a evitat să se supună ordinelor criminale ale dictatorilor. De altfel, începînd de duminică dar mai ales de luni, 18 decembrie 1989, militarii armatei române, au fost dublați cu elemente ale securității care s-au intercalat între ei, după cum au observat mulți oameni. Măsura în care armata a tras sau nu la Timișoara în oameni, va fi stabilită prin cercetările legale ce au loc și rezultatele acestor cercetări vor constitui materialul pe care istoricii îl vor prelucra.

Spre orele 4,00, asupra orașului s-a dezlănțuit o furtună de vară, cu fulgere și trăsnete. Pentru prima oară, în ultimii 50 de ani, de-a-supra Pădurii Verzi, de lângă oraș, au fost văzute fulgere globulare. Dar ploaia nu a izbutit să șteargă singele vărsat al unor oameni nevinovați, exasperați de corupția endemică, de nedreptățile fățișe și de opulența unei pături restrînse, îmbuibată de privilegiile nemeritate, sătui de mizerie și de minciună. Acest sînge nu s-a șters nici de pe caldarîmul străzilor și nici din sufletul și conștiința timișorenilor.

**4. LUNI, 18 DECEMBRIE 1989, ORA 7,00 — MARTI,
19 DECEMBRIE 1989, ORA 7,00**

Vremea a ținut cu timișorenii, rămânând primăvăratecă și uscată chiar dacă într-o dimineață a fulguit ușor. Toți spuneau : „*Ne ajută Dumnezeu*“. După noaptea morților și bătăliilor, timișorenii au fost puși în fața unor adevăruri aspre. Nimeni, pînă atunci, din oamenii cinstiți ai orașului nu și-au închipuit că s-ar fi putut întîmpla așa ceva. Dar se întîmplase. Oamenii își cereau morții, răniții și arestații. Orașul era practic ocupat de trupe opresoare ce formau cordoane sau circulau în patrule conduse de ofițeri de interne îmbrăcați civil, înarmați. Piața Dacia era blocată, ca și județeană de partid. Tot astfel, întreprinderea de Rețele Electrice, piața Libertății, piața Maria și primăria orașului. Șoselele de acces în oraș erau blocate iar convorbirile telefonice interurbane, întrerupte. Poșta mare este închisă și, în ea la ora 10, zăcea încă un cadavru. Spitalul Județean era de asemenea gardat de trupe. Ultimii studenți din cămine au fost evacuați și trimiși în localitățile de baștină. Sediul miliției și închisoarea erau blocate cu trupe. La fabrica Electromotor, muncitorii au intrat în grevă, situație semnalată și în alte întreprinderi din oraș. Pe tabloul locatarilor clădirii unde a stat pastorul Tökés care fusese arestat, un cartonaș fixat cu o pioneză indica numele noului locatar al apartamentului. La Spitalul Județean, lumea întreba deja de morți.

În aparență, autoritățile dictaturii liniștiseră orașul, punîndu-i călcîiul pe grumaz. S-au făcut instructaje conducătorilor de întreprinderi și secretarilor organizațiilor partidului comunist privind organizarea: unor adunări cu muncitorii în care să fie condamnați participanții la revoluție ca huligani, inconștienți, naționaliști șovini unguri și ca elemente de clasă care jefuiesc și distrug orașul. În realitate autoritățile pierduseră totul. Lozinca „Nu plecăm acasă, morții nu ne lasă“, constituia chintesența atitudinii poporului din Timișoara. Pentru nici un timișorean cinstit dictatura nu mai putea governa România și poporul în care se trăsesese cu arma.

Pe planul tactic al luptelor, opresorii își epuizaseră toate mijloacele de la pistol la tanc, de la provocare la zvon și demagogie verbală. În același timp, poporul Timișoarei de-abia pornea la luptă în totalitatea sa. În cursul zilelor de luni și marți, centrul de greutate al revoluției s-a mutat treptat, în marile fabrici ale orașului, în colectivele puternice de muncitori. Dictatura cîștigase o victorie „à la Pyrrhus“. De duminică pînă marți, timișorenii și-au cristalizat ideile și sentimentele, devenind luptători pînă la moarte împotriva unei dictaturi de tip fascist, împotriva totalitarismului și a „socialismului real“, împotriva minciunii ridicată la rang de lege, pentru libertate,

democrație reală, umanism și demnitate. Practic încă de duminică seara, o dată cu primele gloanțe trase, partidul comunist român din Timișoara era lichidat ca formație politică, iar pentru timișoreni, întregul partid comunist. Un proces similar de decantare a opțiunilor fundamentale, naționale, umane și politice s-a petrecut și în armata de la Timișoara. De aceea, de duminică, soldații încep să fie dublați de securiști, modalitate ce devine evidentă, luni, la lumina zilei. Cum am mai menționat, marți, la orele 24, focul armelor a încetat total la Timișoara pentru trei zile. Trebuie să amintim și faptul că sub focul gloanțelor, sectoarele vitale ale orașului (lumină, apă, termoficare, telefoane, transport public și spitale) au continuat să funcționeze neîntrerupt. Este felul în care mulți muncitori din Timișoara au luptat în revoluție.

În acest cadru, sumar schițat, o Timișoară izolată complet de țară, continuă să lupte încă, de una singură împotriva celei mai odioase dictaturi din istoria României. Era în această luptă atât curajul cât și disperarea acelor care nu mai aveau nimic de pierdut.

În după amiaza zilei de luni și, în noapte, înspre marți, se desfășoară alte trei bătălii împotriva opresorilor.

BĂTĂLIA DE LA CATEDRALA ORTODOXĂ ROMÂNĂ (orele 16,00—23,00)

După ce la orele 14,00, un securist în civil trăgea focuri de intimidare în aer și în asfalt pe strada Măcieșilor și pe strada Paris ca să împrăstie grupurile tot mai dense de oameni din centrul orașului, între Operă și Catedrală, se înmulțesc securiștii înarmați, îmbrăcați în civil dar și oamenii orașului. Semnele bătăliei pluteau în aer. Către 16,30, pe treptele Catedralei și în jurul acestora, s-a adunat un grup de cca. 30 de copii cărora li s-au adăugat și foarte mulți tineri și maturi. Copiii fluturau un steag tricolor și scandau : „*Jos Ceaușescu !, Vrem o țară liberă !, Libertate !*“. Erau poate 1 000 de oameni în jurul Catedralei. Gheorghe S., relatează cum a împărțit luminări luate din Catedrală celor de pe scări. Unii martori susțin că focul asupra celor de pe scări a fost deschis dintr-un transportor blindat. Alții, că s-ar fi tras prima rafală dintr-o mașină ARO care a trecut prin fața lăcașului sfânt. În fața Catedralei, dincolo de carosabil era un cordon de trupe înarmate. După primele focuri, copiii și o parte din oameni s-au refugiat în Catedrală și după coloanele de la intrarea acesteia. Alții s-au adăpostit în Parcul Central și al Catedralei și în bufetul Expres din colț. Pe treptele Catedralei zăcea un tânăr împușcat în cap. Balta de sânge din acel loc se mai vedea și a doua zi. În Catedrală, un grav rănit era îngrijit de o femeie și o

adolescentă. Era chemată Salvarea dar opresorii interzic accesul ei la treptele Catedralei, amenințînd că vor trage. Ofițerul sau subofițerul de interne care amenința șoferul salvării, a fost recunoscut de un manifestant : cu o seară înainte, în civil, spărgea vitrine. Gheorghe S. a avut curajul să înfrunte opresorii și, înjurîndu-i, să dirijeze mașina Salvării în fața lăcașului ca să fie transportat rănitul. După aceea a fugit în Parcul Central. Pe străzile din jurul parcurilor se învîrteau transportoarele blindate care trăgeau cu armamentul de bord asupra oamenilor din parcuri, aruncau petarde și gaze lacrimogene. Din Catedrală, mulți ieșeau prin ușile din spate și fugeau în parcul acesteia. Tirul a continuat în zonă. Se înregistrează răniți și morți. Operațiunea, se pare, că a fost condusă de generalul Ion Coman din București care a fost însoțit de trei camioane cu trupe speciale de securitate. Acesta, văzut de unii martori pe un transportor blindat cu arma în mînă, în uniformă de general, a ordonat soldaților și ofițerilor care trăgeau în aer să tragă în plin, amenințîndu-i cu tribunalul militar și degradarea. Printre manifestanți se vehicula și zvonul că Nicolae Ceaușescu a fugit în Iran. Se striga : „*Ticălosul de oltean a fugit la Teheran !*“. Trupele opresoare, pătrund în parcuri, împușcînd și arestînd oameni care sînt bătuiți cu brutalitate. O parte din manifestanți, cărora li se adaugă și alții, se retrag în Piața Operei, unde demonstrează pașnic în continuare și unde, între orele 19,00—22,30, nu s-a tras. Dar după această oră, s-a tras din nou și s-au înregistrat alte victime.

BĂTĂLIA DIN CALEA BUZIAȘULUI, (noaptea de luni spre marți)

Pe la orele 1,00—1,30, în zona întreprinderii Electrotimiș, este observat un incendiu. Apar transportoarele blindate dinspre fabrica Banatul care trag puternic vreme de o jumătate de oră. Focurile răzlețe, continuă pînă la orele 4 dimineața. Nu deținem alte amănunte.

BĂTĂLIA DIN CALEA GIROCULUI, (orele 18,00—24,00)

Muncitorii ies din blocurile de locuințe de pe Calea Girocului și de pe străzile adiacente. Pe strada Albac, un grup de adolescenți și tineri, înarmați cu bîte și pietre, opresc cu forța mașinile ce trec și cer șoferilor cite un litru de benzină. Cu excepția unuia, care încearcă să fugă și este oprit, ceilalți dau benzină benevol. Femeile coboară din case și aduc sticle care să fie umplute. Se scandează pe Calea Girocului, „*Jos Ceaușescu, Libertate, Criminalii, ș.a.*“. Apar trupe opresoare, soldați de vîrstă incertă și securiști în ținută civilă.

De la un megafon de mină se ordonă lumii să plece acasă. Se trage o rafală în aer dar oamenii rămân neclintiți. Apare un autoturism Dacia alb, din care coboară trei civili ce trag în oameni și apoi fug cu mașina. Se trage intens în oameni, în zona Alimentarei și a librăriei de pe Calea Girocului, spre ferestrele blocurilor și în casele scârilor, pe străzile laterale cum sînt Lidia, Albac, Naturii și altele. Se înregistrează morți și răniți. Mulți dintre răniți evită să meargă la spital de teamă că vor fi arestați și anchetați acolo de securiști. Unii credeau că vor fi pur și simplu omorîți.

**MARȚI, 19 DECEMBRIE 1989, ORA 7 — MIERCURI
20 DECEMBRIE 1989, ORA 8**

Începînd de marți, întregul oraș este în grevă. Principalele puncte ale urbei sînt blocate de trupe. Continuă arestările. Se zvonește că noaptea au fost furati morții de la Spitalul Județean, zvon care se va confirma. În toate întreprinderile orașului muncitorii, mai ales cei tineri se organizează, hotărîndu-se să iasă de miercuri pe străzi. În unele întreprinderi, ieșirea în stradă va avea loc abia joi sau vineri. Două sînt principalele bătălii ale zilei și amîndouă au loc la mari întreprinderi.

BĂTĂLIA DE LA ELECTROBANAT (ELBA)

Încă de dimineață, muncitorii au intrat în grevă, adunați în curtea fabricii. Intrările dinspre Gara de Nord și dinspre Canalul Bega ale fabricii sînt blocate de trupe de interne. Oamenii fabricii s-au temut de provocatori care ar fi putut intra în incintă pentru a provoca incendii care să dea prilejul opresorilor să tragă în plin. Muncitorii au renunțat la ideea de a se duce la întreprinderea alăturată, Electromotor pentru a se uni cu cei de acolo și s-au bari-cadat în spatele porților, scandînd lozinci anticeaușiste și fluturînd steaguri tricolore curate. În exteriorul fabricii, în zona pieței alimentare din Josefin și lîngă pod, se adună o mulțime de tineri dornici să-i ajute pe muncitorii de la ELBA. Se blochează podul pentru a se opri manevra transportoarelor blindate, punîndu-se de-a curmezișul mașini, un tractor cu remorca răsturnată, camioane. Unele din ele sînt aprinse ca să nu mai poată fi mutate. Se trage asupra mulțimii de pe pod care se refugiază în halele pieței. O femeie și o fetiță, lovite de glonț, cad în Bega. Poșeta femeii plutește pe apă și este recuperată de un manifestant. Securiștii trag spre piață. Sînt înregistrate victime omenești — morți și răniți. Muncitori nevinovați

care veneau de la lucru cu tramvaiul sînt arestați sub pretextul că ar fi vrut să-l deturneze. Bătălia durează pînă după orele 18. Se fac numeroase arestări, oamenii fiind urmăriți pe străzi cu mașinile.

BĂTĂLIA DE LA ELECTROTIMIȘ (CALEA BUZIAȘULUI)

Muncitorilor de la Electrotimiș li se promisese încă de luni dar și marți dimineța că nu se va mai trage. Dar s-a tras și luni noaptea. De marți dimineța, fabrica a intrat în grevă. La 16,30, cca 300 de tineri din fabrică erau în curte, lîngă gardul dinspre stradă. Pe trotuarul din sensul giratoriu, din afara întreprinderii, se aduna mulțimea. Se ridică o nouă baricadă pe Calea Buziașului, la ieșirea din oraș. Au fost blocate mașini și tramvaie și puse cap la cap. Doar unui camion care aducea lapte în oraș i s-a dat drumul să treacă. Pe la orele 17, apare o mașină microbuz din care coboară cca 15 oameni înarmați în frunte cu un securist civil care a somat lumea să plece. Au fost amenințați cu împușcarea atît cei din stradă cît și cei din curtea fabricii. La 17,15 s-a tras o primă rafa în aer. Lumea îi huiduia pe opresori, scanda lozinci și se agita. Către orele 17,30 au mai apărut două mașini cu trupe opresoare. S-a tras în plin în oameni. S-au înregistrat victime și bătălia a continuat pînă la orele 19,00. Mărturiile despre aceste evenimente pe care le deținem sînt departe de a fi suficiente.

6. MIERCURI, 20 DECEMBRIE 1989, ORA 8 — JOI, 21 DECEMBRIE 1989, ORA 8

Chemarea la grevă generală este urmată de numeroși oameni din Timișoara. Încă de dimineță, în Calea Buziașului, muncitorii se organizează pe întreprinderi. La 9,30 muncitorii de la Întreprinderea Optică, se unesc în stradă, cu cei de la Electrotimiș și AEM. Sînt înlăturate ultimele lozinci ceaușiste și mulțimea se îndreaptă fluturînd steaguri tricolore fără stemă, cu eșarfe negre, spre Fabrica Banatul, adunînd, pe rînd, muncitorii de la Fabrica de Autoturisme, de la cea de detergenți, Azur, Ambalajul Metalic, și mai apoi, pe cei de la Cooperativa Progresul și de la Guban. O adevărată avalanșă umană crește pe străzile orașului. Fabrica Banatul avea zi liberă. De pe această platformă industrială, coloana a trecut pe lîngă Abatorul orașului, o parte din ea o ia spre centru, dar cei mai mulți ajung la Spitalul de pe bulevardul Victor Babeș, scandînd : „*Aveți grijă de copii !*“. Coloana se oprește și la Spitalul Ortopedic de pe Bulevardul Mihai Viteazul, unde erau internați mulți răniți. Aici se cîntă „*Deșteaptă-te Române*“. De acolo, coloana se îndreaptă spre

Consulatul Iugoslav, cerînd diplomaților să comunice în exteriorul țării adevărul despre Timișoara și despre ce vor oamenii din acest oraș. Un reprezentant al consulatului, tînăr și emoționat, le promite îndeplinirea cererii. Din acest loc, mulțimea se îndreaptă spre fabrica ELBA, unde ajunge cam în vremea cînd deja muncitorii de la ELBA, Electromotor și C.F.R., se îmbrățișau în stadă, ieșind la marea demonstrație a libertății. Chiar dacă în acea zi nu se trăsese, chiar dacă autoblindatele de la ELBA se retrăgeau, cei mai mulți dintre oameni nu știau că încetarea focului este reală. În drum spre Catedrală, după ce de la Căminul de fete s-au mai luat drapele tricolore cu stema decupată și cu eșarfe negre, mulțimea scanda „Fără violență! Armata e cu noi! Noi sîntem poporul! Pe cine apărați? Jos dictatura! Jos dinastia! Jos Ceaușescu! Vrem alegeri libere! Democrație! Libertate! Unde ne sînt morții?” ș.a.

Între Catedrală și primărie, mulțimea se apropie de cordoanele de militari, se urcă pe transportoarele blindate, fraternizează cu militarii care plîngeau, luîndu-i în brațe. O parte din militari se retrag în Cinematograful Capitol. Împodobind transportoarele blindate cu steaguri, dîndu-le mîncare la militari, oamenii au intrat din nou în Piața Operei, printre Muzeu și hotelul Central. În piața Operei, lumea a îngenunchiat pentru un moment de reculegere în memoria celor morți în zilele revoluției. O parte din mulțime a rămas pe loc iar o altă parte s-a îndreptat spre Piața Libertății. Nimeni nu s-a împotrivit, cînd s-a pătruns în clădirea Garnizoanei, oamenii convingîndu-se că armata este alături de ei. Din Piața Libertății, coloana înaintează spre sediul județenei de partid. Ajunsă în fața sediului, mulțimea a cerut stabilirea unui dialog cu autoritățile. Apar, în balconul de la etaj, cîteva persoane. Lumea huiduie, și cere să nu se tragă. Se anunță că de marți, orele 24, nu s-a mai tras. Mulțimea cere retragerea armatei din fața Județenei unde erau trei șiruri de militari. Cordoanele de trupe militare și intervenționiști se retrag. În balcon sînt recunoscuți Radu Bălan (pe atunci prim-secretar al Comitetului Județean al Partidului Comunist), Constantin Dăscălescu (pe atunci prim-ministru al guvernului). Acesta din urmă, vrea să vorbească și este huiduit. Se aduce un megafon de mîină, ineficient pentru miile de oameni. Ulterior se montează megafoane mai puternice. Urcă în balcon un reprezentant al mulțimii bărbos, cu un poncho din pînză albă pe care scria „Jos Ceaușescu”, care face liniște și încearcă să-i dea cuvîntul lui Dăscălescu. Acest prim-ministru de operetă nu știe să spună altceva decît că a venit să „analizeze” și să „rezolve” pe

rînd problemele Timișoarei și că lumea ar trebui să plece la locurile ei de muncă. Lumea îl huiduie. Se scandează în lozinci principalele deziderate ale mulțimii. Dăscălescu minte, afirmînd că nu cunoaște situația din Timișoara. Se alege, spontan, un comitet din mulțime care urcă în sediu. Între ei sînt muncitori și intelectuali. Mulțimea aștepta rezultatul tratativelor a căror primă condiție era înlăturarea lui Ceaușescu și a familiei sale. Fără îndeplinirea acestei condiții reprezentanții mulțimii considerau că primul ministru nu mai reprezintă conducerea țării. Reprezentanți ai mulțimii au revenit în balcon și au citit toată lista de revendicări formulate în fața lui Dăscălescu. În linii mari ele erau cele formulate de Frontul Democratic Român constituit la Timișoara în 19 decembrie 1989, care, peste cîteva zile, a aderat la Frontul Salvării Naționale.

Aproximativ cu aceleași formulări și la aceeași oră — dacă nu cumva cu un ceas mai devreme — aceste revendicări au fost citite adunării populare din Piața Operei de la balconul acesteia. Revenind la județeană de partid, Dăscălescu a tergiversat orice răspuns pînă seara, așteptînd întoarcerea dictatorului Ceaușescu din Iran și discursul acestuia radiotelevizat de la orele 19.

În mulțimea din fața județenei, foiau securiști în civil. Unii dintre ei au fost descoperiți. Oamenii din adunare au jurat să nu plece de acolo (lozinca : „*Jurăm, jurăm, jurăm, să nu plecăm !*“) și să nu-și lase reprezentanții singuri în sediu. Pericolul arestării și omorîrii lor era foarte mare. Membrii acestui comitet, au anunțat că în jurul lor se învîrt persoane dubioase, că există pericolul provocărilor. Tineri, cățărați pe zidurile județenei, scriau lozinci anticeaușiste cu spray-uri colorate. S-au acoperit cu lozinci și portrete de copii — simboluri ai nevinovaților omoriți — firmele de instituție. A fost înlăturată stema partidului comunist. S-au pus în portdrapеле tricoloruri cu stema decupată și cu eșarfe negre. Au venit noi și noi coloane de la I.M.T. și de la alte întreprinderi. Din centru a venit un transportor blindat, împodobit cu steaguri naționale și călărit de oameni. Ceva mai tîrziu, la orele 20, a fost descoperit la intrarea laterală, un autoturism ARO cu număr fals de circulație, 1—AB—1238 și un număr de rezervă militar. În el s-au găsit arme care au fost arătate mulțimii. Prin spațiile clădirii se semnalează pătrunderea peste garduri, în sediu a unui grup restrîns de securiști, veniți probabil să-l protejeze pe Dăscălescu. Mulțimea își organizează cordoane de ordine din tineri. Va sta în fața județenei pînă dimineața. Comitetul mulțimii a ieșit noaptea din județeană și s-a unit cu cel din balconul Operei.

BALCONUL OPEREI

Cealaltă mare adunare populară care a continuat pînă vineri neîntrerupt, s-a desfășurat în Piața Operei. În balconul acesteia, din dispoziția lui Ilie Matei, fost prim-secretar al Județului și secretar al Comitetului central al partidului, afiliat la Timișoara, fuseseră instalate megafoane. Acest individ urît de toți oamenii din județ, intenționa să organizeze un miting în Piața Operei de coloratură proceausistă. Reprezentanții mulțimii care au intrat în Operă, au avut la dispoziție aceste megafoane. S-au citit de la balconul Operei, revendicările mulțimii, așa cum au fost ele scandate de zile întregi pe străzi, devenite puncte ale proclamației Frontului Democratic Român constituit la Timișoara. Înaintea oricărei discuții cu guvernul, s-a cerut înlăturarea tiranului Ceaușescu, a soției și familiei sale și judecarea lor publică. În cazul în care nu s-ar fi îndeplinit această primă condiție, adunarea de la Timișoara, nu mai recunoștea guvernul. Pe plan național, s-a cerut organizarea de alegeri libere, libertatea cuvîntului, presei, radioului și televiziunii, deschiderea imediată a granițelor de stat, integrarea României în rîndul statelor care garantează și respectă drepturile fundamentale ale omului, eliberarea deținuților și disidenților politici, revitalizarea economiei naționale, reforma învățămîntului în spirit democratic, dreptul liber de manifestare, libertatea reală a cultelor religioase și îmbunătățirea asistenței sanitare și a alimentației publice. Pentru Timișoara s-a cerut tragerea la răspundere a acelor care au dat ordin să se tragă în popor, restituirea celor decedați pentru îngroparea lor după datină, cu doliu național și ridicarea de monumente în memoria lor, eliberarea imediată a arestaților și recunoașterea oficială a Comitetului de acțiune a Frontului Democratic Român constituit la Timișoara în 19—20 decembrie 1989.

De miercuri de la prînz și pînă vineri seara, Adunarea populară din piața Operei de la Timișoara, a durat continuu. S-au organizat oamenii pe schimburi ca să poată pleca pe rînd acasă pentru odihnă și hrană. S-a organizat aducerea de alimente și de apă. S-au format cordoane de ordine care-i controlau pe toți cei ce veneau în piața Operei. Este adevărat că miercuri spre joi noaptea a existat o perioadă de timp cînd în piața Operei s-au aflat numai cîteva sute de oameni — mai ales copii și adolescenți — și cînd pericolul unei represiuni sălbatice era foarte mare.

Paralel cu cele două adunări, mulțimea a manifestat miercuri și în fața închisorii. Cei închiși au auzit lozincile scandate în afara zidurilor doar scurtă vreme: în curtea penitenciarului au pornit să

duduiе motoarele unor mașini. În seara și noaptea lui miercuri au fost eliberați arestații : unii au fost aduși în fața județenei de partid, iar alții au fost lăsați în diferite cartiere ale orașului. În aceste zile oamenii din Timișoara s-au rugat lui Dumnezeu pentru cei care au murit, pentru cei care se aflau acolo și pentru tot poporul român, punându-și speranța într-o lume viitoare mai bună. Pentru că fără speranță, omul nu poate trăi. Mulțimea era conștientă încă de miercuri că în cazul în care nu se va ridica și restul țării împotriva dictaturii, soarta timișorenilor, civili și militari, ar fi fost îngrozitoare. Din balconul Operei s-au scandat lozinci, reluate de mulțime pentru că erau ale mulțimii, s-au cântat cîntece în română și maghiară, religioase și patriotice, s-au citit versuri, s-au rostit rugăciuni. Toate acestea au durat neîntrerupt pînă vineri. Începînd de joi s-a dat citire multor adeziuni ale colectivelor din întreprinderile și instituțiile timișorene ca și din alte localități, ca și din partea armatei, fără a putea fi citite toate.

7. JOI, 21 DECEMBRIE 1989 — VINERI, 22 DECEMBRIE 1989

În discursul de miercuri seara, dictatorul Ceaușescu i-a declarat pe timișoreni, bandă de huligani și fasciști și, în megalomania sa criminală și paranoică, nu a rostit nici un cuvînt despre oamenii care fuseseră uciși la Timișoara. Starea de necesitate declarată pentru județul Timiș, miercuri seara, a fost extinsă, joi, în toată țara. În Timișoara, participanții la demonstrații și adunări au fost convinși că tot poporul, toți oamenii cinstiți din România au înțeles care este adevărul ascuns în spatele cuvintelor dictatorului. Autoritățile dictaturii au încercat să organizeze contra-mitinguri proceaușiste în întreprinderi, joi dimineața care ar fi urmat să fie și televizate. Acestea nu au trecut de faza intențiilor. La Electromotor, muncitorii erau pregătiți să-i bată pe cei care ar fi participat la o asemenea înscenare.

Miercuri noaptea, muncitorii din mai multe orașe din Oltenia (Craiova, Calafat, Caracal, Băilești ș.a.), au fost luați la ieșirea din schimbul II sau aduși de acasă, îmbrăcați în uniforme ale gărzilor patriotice, imbarcați în trenuri speciale, însoțite de ofițeri de securitate și expediati spre Timișoara pentru a înăbuși mișcarea așa-zisilor „huligani unguri“. Cei peste 150 000 de timișoreni, cărora li se adăugaseră oameni din Buziaș, Arad, Jimbolia, Comloșu Mare și alte localități din jurul Timișoarei și care se aflau în piața Operei, joi înainte de prînz, au aflat cu stupeoare de existența acestor trenuri în gările Timișoarei. Grupuri de manifestați au plecat după muncitorii olteni, pe jos sau cu autobuze. În Piața Operei au fost aduși numeroși oameni din aceste trenuri pentru a vedea adevărul. Li s-a dat de mîn-

care, căci erau flămânzi ; și-au putut cumpăra din magazine mezeluri și carne pe care unii n-o mai văzuseră de ani de zile. Unii dintre ei au fost găzduiți peste noapte în cămine studențești. Alții au plecat înapoi răspîndind adevărul și flacăra revoluției în țară. O dictatură absurdă și opacă a mizat pe sentimente naționale șovine și pe învrăj-birea națională pe care a întreținut-o, pentru a-și păstra puterea. Răspunsul timișorenilor și al întregului popor român, indiferent de naționalitate a fost superb, demonstrînd că întreaga națiune, întreaga obște de oameni ai țării, luptă laolaltă. Într-un interviu radiodifuzat, preotul Tőkés, spunea, de altfel, că, după 16 decembrie consideră *Hora Unirii* și cîntec național al maghiarilor din România. La Timișoara nu au luptat români, maghiari, germani și sîrbi cu interese diferite ci cetățenii României — adunați sub steagul libertății. De altfel niciodată în istoria sa modernă Timișoara și Banatul nu au cunoscut conflicte naționale grave.

Toți timișorenii au aflat joi la prînz de așa-zisul miting organizat de Ceaușescu la București care ar fi urmat să aprobe monstruosul măcel de la Timișoara și de eșecul acestuia care marca momentul ridicării la luptă a Bucureștiului. O mare bucurie ne-a cuprins pe toți în piața Operei. Oamenii plîngeau, rîdeau, se sărutau, își strîngeau mîna, strigau și țipau. Apoi am aflat de luptele de la Cluj, Sibiu, și din alte orașe și am răsuflet ușurați : nu mai eram singuri. Țara era toată cu noi ! Pericolul ca dictatorul paranoic să aducă la Timișoara toate forțele de opresiune din țară transformînd-o într-o baie de sînge, fusese înlăturat. În după amiaza zilei de joi și seara, pe treptele Operei s-au născut primii copii ai revoluției. Se pare că primul a fost un băiat care a fost botezat prin strigătul a peste 80 000 de oameni Victor, în numele speranței oamenilor în victorie. Noaptea, în piață, circulau, duse — mai ales de copii și adolescenți, tăvi cu mîncare, ceai cald și apă. S-au distribuit lapte și fructe din camioane. Nu ostenea nimeni. Și nimeni nu auzea avertismentele de la megafonul din piața Libertății care menționau declararea stării de necesitate și somau lumea să se răspîndească fiindcă altfel se va trage. Nu s-a tras. Nu ar fi avut cine. Armata era cu noi.

Vineri dimineața, s-a răspîndit manifestul Frontului Democrat Român, intitulat „*A căzut tirania*”, tipărit în limbile română, maghiară și germană. Un alt manifest, din aceeași dimineață, numit „*Rezoluția finală a Adunării Populare din Timișoara*” cerea încă de atunci, instituirea unui guvern provizoriu, separarea puterilor în stat, democratizarea țării ș.a. La amiaza zilei de vineri, dictatorul a fugit și, la București, prin lupta eroică a sute de mii de oameni, s-a proclamat Republica România. Era și republica noastră, a timișorenilor

pentru care ne rugaserăm în timpul slujbei de vineri dimineața oficiată în balconul Operei. La Timișoara, sub cerul albastru, oamenii plîngeau de bucurie și de durere. Poporul a învins. Se apropiau sărbătorile Crăciunului. Și nimeni nu știa că vor fi și ele stropite cu sînge.

Încheiem, vineri la prînz, în 22 decembrie, cronica revoluției timișorene. Considerăm că evenimentele ce au urmat în orașul nostru după această dată aparțin procesului de făurire a noii României și că istoricul va trebui să le interpreteze în lumina actelor legislative și a activității pe multiple planuri a organelor noii puteri de stat. Această analiză poate fi făcută și mai tîrziu. Pentru ea vor exista documentele justiției și altele asemenea. Paginile de mai sus au fost scrise acum pentru ca să nu se uite sau să se răstălmăcească adevărul. Caracterul profund spontan și popular al revoluției timișorene este unul din acele adevăruri ce nu trebuie uitate. Să ne fie permis nouă, istoricilor, să amintim că această revoluție nu a fost organizată dinainte și că în focul luptelor au apărut cei care au condus-o într-un moment sau altul. Nu vom face acum analiza lozincilor scandate de oameni care au reprezentat programul politic al mișcării și care s-au diversificat cu fiecare zi de luptă, conturînd practic un program politic național strategic și tactic, valabil pentru întreaga țară. Vom aminti doar lozinca *Azi în Timișoara, mîine în toată țara!* care reflectă nu numai o dorință de moment ci și caracterul profund patriotic al revoluției de la Timișoara, oraș care prin oamenii săi, din prima zi, s-a simțit legat de România. Vom sublinia că revoluția timișorenilor nu a fost o revoluție a flămînzilor și că nu mîncare s-a cerut în primul rînd la Timișoara ci libertate, democrație și un viitor mai bun pentru oamenii țării. Nu vom insista asupra etapelor din perioada revoluției, deși ele se întrevăd din înșirarea evenimentelor pe care am făcut-o. Nu vom insista nici asupra cauzelor generale și imediate ale revoluției, care — nu ne îndoim — vor fi tratate pe larg. Vom semna dintre ele doar cea referitoare la politica demografică profund greșită a dictatorului încă din primii ani ai „domniei sale“. La sfîrșitul anilor '60, statisticile demografice înregistrează acel spor de natalitate brusc și foarte ridicat pentru o perioadă de cîțiva ani. Mai tîrziu românii au numit aceste generații de copii, „decreței“, referindu-se la decretul de interzicere a avorturilor emis de Ceaușescu. În acest an al revoluției au ajuns foștii copii ai decretului de maturitate. Economia și societatea românească, atît de șubrede, nu au fost capabile să-i în-

tegreze în condiții optime, să-i absoarbă. Aceste generații au fost motorul revoluției și din acest punct de vedere, dictatura și-a semnat încă din anii '60, condamnarea la moarte.

Vom aminti câteva din cauzele specifice, profunde, caracteristice Timișoarei și Banatului care, peste decenii, au dinamitat procesul revoluționar. Așa este „deschiaburirea“ unor sate întregi mutate în Bărgăan deși țăraniii bășăteni din cîmpie nu erau chiaburi. Tot așa, nu trebuie să uităm faptul că în anii '50, cîmpia Banatului a fost împinzită de cazemate menite să ne apere de „călăul Tito“, cum era numit de Staliști. În spatele cazematelor, și a altor fortificații, s-au aflat însă și oameni și, în Banat, au fost trimiși, mulți oameni „siguri“ din punct de vedere al regimului de atunci, care s-au constituit într-o aristocrație ruptă de masele largi, aristocrație care n-a dispărut ci s-a înmulțit în anii dictaturii ceaușiste. Nu putem uita nici faptul că Timișoara a fost ocupată pînă în 1958 de una din cele mai puternice garnizoane sovietice din România. Și, de asemenea, faptul că studenții timișoreni s-au ridicat la luptă în 1956, după cum, în noiembrie 1989, în zilele Congresului al XIV-lea al partidului comunist, muncitorii de la I.M.T. au încercat să se ridice la luptă și au fost împiedicați.

În ce ne privește, sîntem conștienți că această cronică va suferi numeroase corectări și adăugiri. Ținem să mulțumim celor care, prin mărturiile lor, ne-au ajutat să o întocmim și Studioului de Radio Timișoara Liberă care a intrat în emisie, vineri 22 decembrie 1989 și care a popularizat acțiunea de strîngere a mărturiilor privind revoluția, la Muzeul Banatului din Timișoara.

Revenind la zilele revoluției nu avem dreptul să uităm că la luptele din Timișoara, s-au jertfit laolaltă români, maghiari, germani și sîrbi, indiferent de credințe, ocupații, vîrstă și convingeri politice. Dar mai presus de toate, nu trebuie să uităm singele copiilor, adolescenților și tinerilor vărsat pe străzile orașului, faptul că această revoluție a fost, în primul rînd de ei făcută și că pentru ei trebuie să reconstituim o țară și o societate în care ei și copiii lor să se poată realiza liberi și demni.

Trăiască Timișoara liberă !

Redactarea textului a fost încheiată în 25 ianuarie 1990, orele 15.

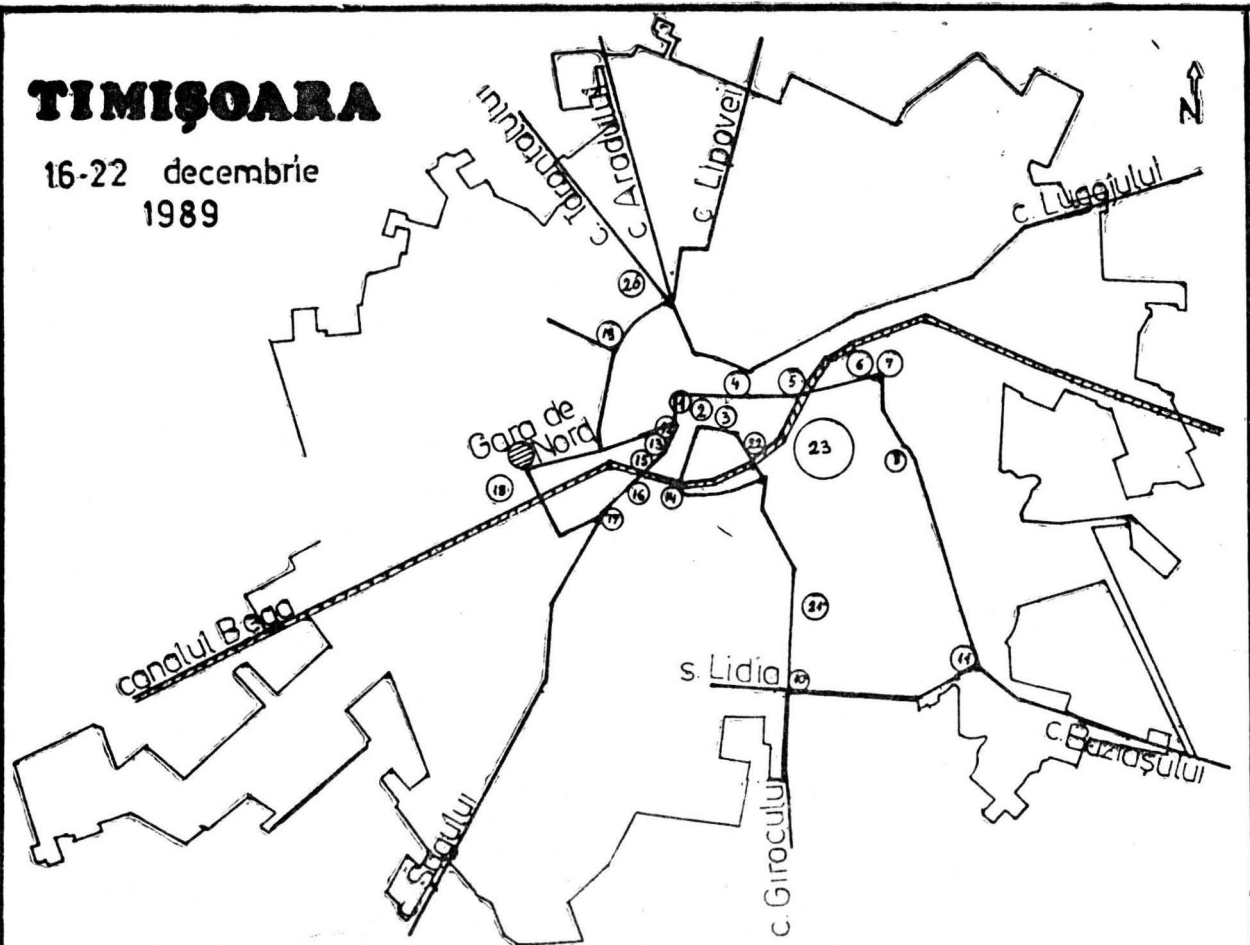
Florin Medeleț

Mihail Ziman

În mod inevitabil, această cronică conține erori și omite unele evenimente. Rugăm cetățenii Timișoarei ca prin observațiile și completările lor să ne ajute în redactarea unei ediții noi, revizuite și adăugite.

TIMIȘOARA

16-22 decembrie
1989

LEGENDĂ

1. Piața Libertății
2. Piața Vasile Roaită
3. Hotelul Continental
4. Județeană partidului comunist
5. Podul Decebal și Băile Neptun
6. Brutăria dinspre piața Traian
7. Piața Traian
8. Fabrica Banatul
10. Calea Girocului, colț cu str. Lidia
11. Sensul giratoriu din Calea Buziașului
12. Piața Operei
13. Piața Catedralei ortodoxe române
14. Podul Mihai Viteazul
15. Podul Maria
16. Piața Maria
17. Piața Küttl (Ștefan Furtună)
18. ELBA
19. Bulevardul Circumvalațiunii, colț cu Gh. Lazăr
20. Piața Dacia
21. Spitalul Județean
22. Podul Michelangelo
23. Cartierul studentesc

I. P. B. T. 1561